

комп'ютерно-технологічної і інформаційної грамотності. Обґрунтуванні основні компоненти інформаційної культури методистів, визначенні рівні її сформованості, основні критерії та показники оцінювання.

**Ключові слова:** інформаційна культура, інформаційно-аналітична компетентність, комп'ютерно-технологічна грамотність, інформаційне спілкування, інформаційна грамотність.

В статье рассмотрена проблема формирования информационной культуры методистов как основа их профессионализма в условиях современного образования. Отражены концептуальные подходы к осмыслению сущности феномена информационная культура, проанализирована взаимосвязь развития информационной культуры методистов с формированием информационно-технической, компьютерной, информационно-аналитической компетентности и компьютерно-технологической и информационной грамотности. Обоснованы основные компоненты информационной культуры методистов, определены уровни ее формирования, основные критерии и показатели оценивания.

**Ключевые слова:** информационная культура, информационно-аналитическая компетентность, компьютерно-технологическая грамотность, информационное общение, информационная грамотность.

In the article the problem of forming of informative culture of methodists as basis of their professionalism is considered in the conditions of modern education. The conceptual going is reflected near the comprehension of essence of the phenomenon informative culture, intercommunication of development of informative culture of methodists is analysed with forming of informatively-technical, computer, research and information competence and computer-technological and informative literacy. The basic components of informative culture of methodists are reasonable, the levels of her forming, basic criteria and evaluation indexes, are certain.

**Keywords:** informative culture, research and information competence, computer-technological literacy, informative communication, informative literacy.

### Literatura:

1. Gurevich R.S. Formuvannya InformatsiynoYi kulturi maybutnogo fahivtsya // Pedagogika I psihologiya profesiynoYi osviti: rezultati doslidzhen: Zb. nauk. prats / Za red. I.A. Zyazyuna, N.G. Nichkalo. — K., 2003. — S. 354-360.
2. Slastenyn V. A. Pedahohyka: uchebnoe posobyе dlya vysshykh uchebnykh zavedeniy / V. A. Slastenyn, Y. F. Ysaev, E. N. Shmyakhov ; pod red. V. A. Slastenyna. — M. : Yzdatel'skyy tsentr «Akademyya», 2002. — 576 s.
3. Radkevych V.O. Rozvytok metodolohichnoyi kul'tury pedahohiv profesiyno-tekhnichnykh navchal'nykh zakladiv/ tekst rezhym dostupa: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\_gum/profos/2010\_1/3/2010\_3\_07.pdf.
4. Zeer Э. F. Psykholohyya professyonal'noho razvytyya : ucheb. posobyе / Э. F. Zeer. — M. : Akademyya, 2006. — 240 s.

УДК 37. 048. 4

В.В. Бербец  
м. Умань, Україна

## СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Проблема професійного самовизначення учнівської молоді на сучасному етапі модернізації змісту шкільної освіти та підвищення вимог суспільства до молоді постає особливо гостро. Саме тому задача вчителя технологій у загальноосвітній школі має включати не тільки профінформаційну роботу, але і профконсультаційний та профвідбірковий компоненти профорієнтаційної діяльності. Саме вчитель технологій має можливість допомогти школяреві в професійному самовизначенні. Однак вирішити ці завдання неможливо без відповідної підготовки. Цим і обумовлено введення до навчальних планів вищих педагогічних навчальних закладів з напрямку підготовки «Технологічна освіта» навчальної дисципліни «Професійна орієнтація та методика профорієнтаційної роботи», метою якої є підготовка майбутніх учителів до організації професійної орієнтації учнівської молоді.

Різним аспектам цієї проблеми присвячено низку наукових та методичних праць. Серед них важливе місце займають дослідження особливостей соціально-професійного самовизначення, різних аспектів соціально-психологічної готовності учнів до свідомого вибору професії, наукових засад організації професійної орієнтації школярів тощо. Багато цінної для педагогів-практиків інформації можна знайти в працях Г. Балла, А. Вихруща, Ю. Гільбуха, В. Гладкової, Є. Головахи, М. Захарова, Е. Зеєра, Г. Левченка, М. Лукашевича, С. Мазуренко, В. Матвієвського, Л. Мітіної, О. Носкова, М. Пряжникова, Б. Федоришина, М. Янцура та інших.

З огляду на вищезазначену проблему метою нашої статті є встановлення сучасного стану профорієнтаційної підготовки майбутніх учителів технологій.

Хоча в системі технологічної освіти помітно посилюється процес реорганізації в напрямі поглиблення профорієнтаційної складової (завершена робота над освітніми стандартами та навчальними програмами, змінюється структура і спектр розділів, тем та об'єктів технологічної діяльності, розроблено зміст декількох десятків варіативних модулів), випускники загальноосвітньої школи страждають від невизначеності своєї майбутньої професійної діяльності та кар'єрних планів. Багато з них потребують спеціального консультування та психолого-педагогічної підтримки.

У даний час, як підтверджує суспільна практика, ринки праці та освітніх послуг в Україні виявляються практично не пов'язаними: приблизно 50 % випускників вишів працевлаштовуються не за спеціальністю, з якої здобули освіту; близько 60 % випускників коледжів та 75 % випускників професійно-технічних навчальних закладів щорічно виявляються не затребуваними підприємствами та організаціями. Все це є наслідком відсутності або безсистемності в організації профорієнтаційних заходів школи.

Проблему професійного самовизначення випускників загальноосвітніх шкіл визначено державою як важливу та пріоритетну через необхідність планомірного забезпечення промисловості, сільського господарства, наукової, освітньої, медичної та інших життєво необхідних сфер висококваліфікованими спеціалістами. У Концепції державної системи професійної орієнтації населення (Постанова Кабінету Міністрів України № 842 від 17.09.2008 року) зазначено, що необхідність підготовки підростаючого покоління до професійного вибору та про початковий (пропедевтичний), пізнавально-пошуковий, базовий (визначальний) етапи профорієнтаційної роботи з учнями [4]. У цьому документі також зазначено, що правильний вибір професії для молодої людини є основою самоствердження в суспільстві.

Потрібно підкреслити, що усвідомлений вибір професії особистістю не тільки впливає на подальше життя, але й визначає успішність самореалізації, соціалізації, кар'єрного і професійного зростання. Необхідність організації ефективного професійного консультування в загальноосвітній школі, спрямованого на допомогу підліткові в цьому питанні, відповідає суспільним освітнім і особистісним вимогам, робить цю проблему надзвичайно актуальною.

Сучасний стан готовності вчителів технологій до організації заходів, що сприяють професійному самовизначенню учнів у змісті професійної підготовки, забезпечується в переважній більшості вищих педагогічних навчальних закладів України навчальною дисципліною «Професійна орієнтація та методика профорієнтаційної роботи». Під час вивчення цієї дисципліни студенти ознайомлюються з історією розвитку професійної орієнтації молоді в світі та в Україні; соціально-професійним самовизначенням учнів, сутністю процесу вибору професії, основними принципами професійного самовизначення особистості; структурою та змістом профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі; методологічними основами профорієнтаційної роботи; сутністю професійної інформації як початкового етапу профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі; професійною діагностикою, її видами та методикою проведення; професійним відбором та методикою його проведення; професійною адаптацією та її роллю у професійному становленні особистості.

Головними завданнями дисципліни є теоретичне і методичне обґрунтування змісту, принципів, напрямів, форм і методів профорієнтаційної роботи з учнями на уроках трудового навчання та технологій.

Вивчення дисципліни, як зазначає М. Янцур, передбачає формування у студентів системи знань:

- з професійної орієнтації як комплексної системи — її предмет, мету, завдання та функції, зміст та структуру, концепції, тенденції, закономірності, принципи та критерії профорієнтаційної роботи;
- з конкретних видів професійної діяльності, класифікації професій та основ професіографії;
- з особливостей професійного самовизначення учнівської молоді: мети і завдань, змісту, мотивів, форм і методів, засобів, умов та результатів;
- про зміст, форми, методи і специфіку проведення профорієнтаційної роботи в процесі трудового та профільного навчання за технологічним напрямом.

На основі вищезазначених знань у студентів мають бути сформовані **вміння**:

- визначати профорієнтаційні можливості навчальної та позанавчальної предметно-перетворювальної діяльності учнів, готувати профінформаційний матеріал, враховуючи вікові й індивідуальні особливості школярів у сприйнятті профорієнтаційного матеріалу;
- аналізувати зміст професій, розробляти та застосовувати в роботі з учнями професіографічні матеріали;
- проводити діагностику професійних інтересів, намірів, психічних процесів і функцій, темпераменту учнів, визначати професійний тип особистості як бланковими, так і комп'ютерними методиками та робити відповідні висновки щодо професійного самовизначення школярів на основі діагностичної карти особистості;
- надавати своєчасну професійну консультацію в процесі комплексної професійної орієнтації [9].

Однак, нова соціально-економічна ситуація в період реформаций нашої країни породжує особливі проблеми та протиріччя:

- протиріччя між орієнтацією суспільства на розвиток високотехнологічного та наукоємного виробництва і явно недостатньою орієнтацією існуючої системи освіти і конкретних людей (школярів, студентів та їх батьків) на освоєння відповідних професій. У підсумку більше половини випускників ВНЗ не працюють за фахом;
- протиріччя між вимогами системної організації психолого-педагогічного супроводу професійного самовизначення учнівської молоді школою, з одного боку, і переважно епізодичною й однобокою профорієнтаційною допомогою з іншого боку;
- протиріччя між вимогами науково обгрунтованої профорієнтаційної роботи з опорою на кращий вітчизняний і світовий досвід, з одного боку, і переважним дилетантством у практиці в цій сфері діяльності з іншого боку;
- протиріччя між великою значимістю профорієнтації як для окремої особистості, що самовизначається, так і для суспільства в цілому, з одного боку, і реальною недооцінкою цієї роботи, що виражається в недостатній кількості часу на неї в школі, в слабкій підготовці педагогічних працівників, з іншого сторони;
- необхідність підготовки особистості до самостійного і усвідомленого вибору професії і побудови кар'єри в мінливих умовах, з одного боку, і реальної практики переважно маніпулятивної профконсультаційної допомоги, зазвичай організованої без активізації самих педагогів, з іншого боку;
- необхідність враховувати в роботі з молоддю сучасні інтеграційні та міграційні процеси на рівні світової економіки, з одного боку, і реальне нерозуміння важливості профорієнтації у вирішенні кадрових питань у проведенні міжнародного поділу праці, з іншого боку.

Вирішуючи вищезазначені протиріччя та поглиблюючи профорієнтаційну складову в загальному змісті технологічної підготовки школярів в оновленому Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти від 23 листопада 2011 р. передбачено вивчення:

- сфер людської діяльності та видів праці;
  - професійної діяльності людини в умовах ринку праці;
  - вимог тієї чи іншої професії до людини;
  - рис та характеристик професійної придатності особистості;
  - морально-етичних норм професійної діяльності;
  - сутності та структури індивідуальної освітньої траєкторії;
- та виконання практичних завдань:
- збирати та аналізувати інформацію про професію;
  - будувати індивідуальну освітню траєкторію;
  - оцінювати значення морально-етичних норм у професійній діяльності;
  - визначати власні індивідуальні особливості та співвідносити їх з вимогами різних професій;
- аналізувати власні здібності та вимоги майбутньої професії, специфіку її предмета, знарядь і умов праці;
- визначати вплив новітніх об'єктів техніки і технологій на ринок праці;
  - розуміти значення морально-етичних норм успішної професійної кар'єри;
  - оцінювати власні можливості професійної освіти та працевлаштування;
  - виявляти активне ставлення до обраної професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії [2].

Оновлення змісту освітньої галузі «Технологія» визначає нові виклики, які постають перед майбутніми вчителями технологій. Зміст визначених Державним стандартом теоретичних та практичних видів діяльності недостатньою мірою забезпечується навчальною дисципліною «Професійна орієнтація та методика профорієнтаційної роботи». Ряд вищих навчальних закладів України зробили спробу посилити профорієнтаційну підготовку введенням додаткових навчальних дисциплін у вибірккову частину циклу професійно орієнтованих дисциплін.

Так, у Хмельницькому національному університеті та Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т. Шевченка, в процесі підготовки бакалаврів напряму підготовки «Технологічна освіта» введено навчальну дисципліну «Профорієнтація» у змісті якої розкриваються теми: професіологія, професіографія та класифікація професій, методи діагностики професійно-особистісних якостей з метою профорієнтації, методи вивчення індивідуально-типологічних властивостей особистості, психофізіологічні якості особистості в професійній діагностиці, методи вивчення психомоторної організації людини, методи вивчення психомоторної організації людини, професіографічний аналіз діяльності, професійний план та професійна кар'єра, професійна консультація та профдобр, активні методи профконсультацій та профорієнтаційні ігри, психолого-педагогічні засади організації допрофесійної підготовки школярів [6].

У Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» поряд з нормативною дисципліною викладаються такі вибірккові дисципліни «Наукові основи профорієнтаційної роботи зі школярами» та «Ринок праці і проблеми профорієнтації». Ці дисципліни у своєму змісті розкривають: ринок праці та основи профорієнтації, соціально-психологічні передумови вибору професії, протиріччя професійного самовизначення та шляхи їх подолання, мотиви професійних намірів школяра, взаємовідповідність професії і людини, технології вивчення вимог, які висуває професія до людини [5].

У процесі підготовки майбутніх учителів технологій у Херсонському державному університеті викладається навчальна дисципліна «Основи профорієнтаційної роботи», в змісті якої поряд із нормативною частиною викладаються такі теми: методологічні основи організації профорієнтаційної роботи, їх історико-еволюційний аналіз; основні методологічні принципи, їх обґрунтування, історичний розвиток і значення; група принципів самоорганізації оптантів, загально-дидактичні та частково-методичні принципи профорієнтації; принципи інтеграції

зовнішніх чинників; принципи управління в державній системі профорієнтації; рівневий характер ставлення оптанта до професій, сутність професійних інтересів оптанта як генералізованого етапу особистості у процесі професійного самовизначення та у системі «хочу — можу — треба»; професійні наміри як показник 2-го рівня професійного самовизначення; професійна спрямованість особистості — генеральний показник 3-го рівня самовизначення оптанта; сутність, структура, значущість професійних здібностей як чільного компонента професійних схильностей — показника 4-го рівня самовизначення [8].

Вивчивши досвід поглиблення профорієнтаційної підготовки майбутніх учителів технологій та проаналізувавши зміст навчання школярів у процесі технологічної освіти відповідно до Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти нами розроблено та впроваджено спецкурс «Професійне самовизначення учнів», у змісті якого розглядаються наступні питання: генезис самовизначення особистості і його проблематика, сутність професійного самовизначення особистості, різні типології професійного та особистісного самовизначення, професійне самовизначення як пошук сенсу в праці, професійне самовизначення учнів з позиції педагогів, батьків, соціологічні, економічні та правові аспекти проблеми професійного самовизначення, професія як галузь прикладання зусиль, професія як діяльність і галузь проявів особистості, професія як історична система, що розвивається, професія як історична система, що розвивається, професія як реальність, творчо формована суб'єктом, стадії професійного розвитку особистості, групи професій та їх характеристика, професійне просвітництво молоді, психологічні передумови вибору професії, шляхи встановлення відповідності особистих якостей людини й вимог майбутньої професійної діяльності, класифікація здібностей особистості, професійне становлення особистості, загальні уявлення про активність, проблема активізації, активності і самоактивізації, суб'єкт професійного самовизначення, суть, види та етапи професійної кар'єри, основні варіанти (схеми) планування суб'єктом своєї кар'єри, концептуальні рівні допомоги особистості в професійному та особистісному самовизначенні, фундаментальна база та основні фактори успішного вибору професії, принципи педагогічного керівництва професійним самовизначенням, принципи самовиховання та саморегуляції учня у зв'язку з професійним самовизначенням [1].

Вищезазначений спецкурс викладається впродовж трьох років для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» спеціальності «Технологічна освіта». Ця дисципліна сприяє глибокому розумінню вчителем технологій сутності процесів професійного самовизначення школярів у процесі урочної та позаурочної предметно-перетворювальної діяльності та допомагає усвідомити особливості підлітків на цьому віковому етапі. Крім того, низка питань, що вивчаються, сприяють забезпеченню професійної діяльності вчителя технологій у процесі викладання розділу «Проектування професійного успіху» в 11 класі.

Також, посилення практичної підготовки майбутніх учителів технологій здійснюється під час проходження переддипломної педагогічної практики, в межах якої студенти проводять профінформаційні та профконсультаційні заходи як під час уроків технологій, у процесі позаурочної предметно-перетворювальної діяльності так і під час організації виховних заходів і екскурсів.

Отже, посилення профорієнтаційної складової підготовки майбутніх учителів технологій є необхідною умовою не тільки модернізації змісту фахової підготовки студентів спеціальності «Технологічна освіта», але й посилення ролі загальноосвітніх навчальних закладів у напрямі професійного самовизначення учнівської молоді та виконанні основних завдань Концепції державної системи професійної орієнтації населення, які покладено на загальноосвітню школу.

### **Література:**

1. Бербец В.В. Професійне самовизначення учнів : навчальна програма для студентів спеціальності «Технологічна освіта» / В.В.Бербец. — Умань, УДПУ імені Павла Тичини, 2011. — 14 с.
2. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти / [www.mon.gov.ua/...standart](http://www.mon.gov.ua/...standart)

3. Зінченко В.П. Професійна орієнтація та методика профорієнтаційної роботи: Навчальна програма дисципліни для студентів напряму підготовки : «Технологічна освіта» / В.П.Зінченко, В.К.Сидоренко, В.Б.Харламенко. — Чернівці : ЧНПУ, 2009. — 22 с.
4. Концепції державної системи професійної орієнтації населення / zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008п
5. Нісгородов В.В. Ринок праці і проблеми профорієнтаційної роботи : навчальна програма / В.В.Нісгородов. — Слов'янськ : ДВНЗ «ДДПУ», 2012. — 8 с.
6. Професійна орієнтація та методика профорієнтаційної роботи : навчальна програма дисципліни для студентів напряму підготовки : «Технологічна освіта» / укладач І.В.Андрощук. — Хмельницький : ХНУ, 2010. — 19 с.
7. Професійна орієнтація та методика профорієнтаційної роботи : навчальна програма дисципліни для студентів напряму підготовки : «Технологічна освіта» /Автор-укладач Н.О. Гончарова. — Полтава : ПДПУ, 2009. — 28 с.
8. Разлівінських Ю.О. Основи профорієнтаційної роботи : навчальна програма / Ю.О.Разлівінських. — Херсон : ХДУ, 2009. — 35 с.
9. Янцур М.С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навчальний посібник / М.С.Янцур. - К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. — 464 с.

*У статті розкривається сучасний стан профорієнтаційної підготовки майбутніх учителів технологій, визначено та охарактеризовано актуальні проблеми та протиріччя у підготовці студентів до організації професійного самовизначення підлітків до соціально-економічних реалій суспільного середовища. Крім того, проаналізовано особливості профорієнтаційної підготовки майбутніх учителів технологій у вищих навчальних закладах України.*

**Ключові слова:** професійне самовизначення учнів, професійна орієнтація, вчитель технологій, профорієнтаційна підготовка вчителя.

*В статье раскрывается современное состояние профориентационной подготовки будущих учителей технологий, определены и охарактеризованы актуальные проблемы и противоречия в подготовке студентов к организации профессионального самоопределения подростков в социально-экономических реалиях общественной среды. Кроме того, проанализированы особенности профориентационной подготовки будущих учителей технологий в высших учебных заведениях Украины.*

**Ключевые слова:** профессиональное самоопределение учащихся, профессиональная ориентация, учитель технологий, профориентационная подготовка учителя

*The modern state of preparation to vocational orientation of future teachers of technologies opens up in the article, urgent issues and contradictions are described in training of students to organization of professional self-determination of teenagers to socio-economic realities of public environment. In addition, the features of preparation to vocational orientation of future teachers of technologies are analyzed in higher educational establishments of Ukraine.*

**Keywords:** professional self-determination of teenagers, vocational orientation, teacher of technologies, preparation to vocational orientation of teacher.

УДК 378.147:504

Г.А. Білецька  
м. Вінниця, Україна

## СУЧАСНИЙ СТАН ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

**Постановка проблеми.** На початку XXI ст. у системі вищої професійної освіти відбуваються зміни, зумовлені розвитком постіндустріального суспільства. Сучасність висуває високі вимоги до рівня кваліфікації та компетентності фахівця і вимагає, як підготовки сильних «вузьких» фахівців, так і наявності у випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ) природничо-наукового світогляду, творчого мислення й ерудиції, формування яких забезпечує природничо-наукова освіта (ПНО). Це актуалізує проблему підвищення якості природничо-наукової підготовки (ПНП) майбутніх екологів у ВНЗ.

**Аналіз попередніх досліджень і публікацій.** До проблеми природничо-наукової освіти